

نمرات ناپلئونی در درس تاریخ

متر از ریاضی، پایین‌تر از فیزیک و شیمی، ضعیف‌تر از عربی و انگلیسی و جغرافی و ادبیات فارسی؛ درس تاریخ امسال هم از ضعف رکورد زد، با نمرات پایین، با تعداد بالای دانش‌آموزان تجدیدی.

متر از ریاضی، پایین‌تر از فیزیک و شیمی، ضعیف‌تر از عربی و انگلیسی و جغرافی و ادبیات فارسی؛ درس تاریخ امسال هم از ضعف رکورد زد، با نمرات پایین، با تعداد بالای دانش‌آموزان تجدیدی.

جام‌جم‌سرا: تاریخ که سرگذشت گذشتگان است و سرنوشت خوب و بد نیاکان، معمولا در مدارس درس محبوبی نیست. برخی خواندن تاریخ را بی‌فایده می‌دانند و فکر می‌کنند اگر اخبار روزگار گذشته را بدانند ثمری به حال امروزشان ندارد، برخی هم به ذهن سپردن اسامی سخت و آسان پادشاهان و ترتیب سلسله‌ها و فهرست جنگ‌ها و پیروزی‌ها را دشوار می‌دانند، در نتیجه وقتی تاریخ، کتاب درسی می‌شود دانش‌آموزان به خواندنش رغبت نشان نمی‌دهند و با حرکتی کند، دل به دل تاریخ می‌دهند.

سال 91 در شهرستان بهارستان پژوهشی انجام شد تا معلوم شود چگونه می‌شود علاقه دانش‌آموزان به تاریخ را افزایش داد. این تحقیق نشان داد 55 درصد دانش‌آموزان میلی به خواندن تاریخ ندارند و از آن می‌گریزند که رقمی قابل اعتناست. پس می‌شود این 55 درصد را همان کسانی دانست که از درس تاریخ نمره‌های پایین می‌گیرند و سبب می‌شوند میانگین نمره در این درس همیشه جزو کمترین‌ها باشد.

مشکل اول: کتاب

تاریخ معاصر ایران برای دانش‌آموزان دهه 70 کتابی خاطره‌انگیز است که البته خاطره شدنش ربطی به جذابیت آن ندارد و به حجم زیاد کتاب مربوط می‌شود. این کتاب به قدری قطور بود که صحافی‌اش تا پایان سال دوام نمی‌آورد و سیمی کردن تنها راه نگهداشتن‌اش بود.

در کلاس، درس‌ها بسرعت مرور می‌شد و معلم از برخی از آنها می‌گذشت و خواندنش را به دانش‌آموزان محول می‌کرد، ولی با این همه در پایان سال تحصیلی همچنان درس‌های تدریس نشده باقی می‌ماند و وحشت امتحان. بعد هم که داد دانش‌آموزان برای استمداد به مدیر مدرسه یا مشاور و معلم پرورشی می‌رسید و چون کاری از آنها ساخته نبود، بنای شوخی می‌گذاشتند که مثلا دانش‌آموزان می‌توانند صد صفحه کتاب را پاره و فرض کنند اصلا چنین بخش‌هایی نبوده است.

روزگار دانش‌آموزان علوم انسانی آن دوره این‌گونه گذشت، ولی داستان کتاب‌های پر حجم هنوز تمام نشده است. محمد مومنی، دبیر تاریخ دبیرستان‌های تهران در گفت‌وگو با جام‌جم از این کتاب‌های قطور می‌گوید و از این‌که تدریس این کتاب‌های حجیم بویژه در دوره سوم دبیرستان با کمبود وقت شدید روبه‌روست و فقط در مدرسی که مدیران دستشان باز بوده و ریسک کرده‌اند، ساعات آموزشی برای این درس را به جای سه ساعت در هفته به چهار ساعت رسانده‌اند.

وقتی کمبود ساعات آموزشی و حجم زیاد کتاب‌ها باهم تلفیق شود نتیجه، تشکیل کلاس‌های خسته‌کننده می‌شود که به گفته محمد مومنی، معلم در آن سخنرانی می‌کند و دانش‌آموزان از سر کسالت خمیازه می‌کشند.

گویا در دوره راهنمایی نیز همچون دبیرستان، معجون کتاب حجیم و زمان محدود وجود دارد. محمد الهی، آموزگار درس تاریخ در متوسطه اول است که مشکل را در تالیف کتاب تعلیمات اجتماعی که تلفیقی از تاریخ و جغرافیا و علوم اجتماعی است، می‌داند. او در گفت‌وگو با جام‌جم از حجم زیاد این کتاب گله دارد، چون باعث شده هر سه هفته یک‌بار نوبت به تدریس تاریخ برسد و مرور طوطی‌وار و عجولانه درس‌ها اتفاق بیفتد که طبیعی است طبق این توضیحات، کلاس‌ها خسته‌کننده و فرسایشی باشد.

مشکل دوم: روش تدریس

این‌که معلم مثل یک سخنران دستپاچه، یک چشمش به ساعت باشد و یک چشمش به صفحات باقیمانده از کتاب، معلوم است که دانش‌آموزان نیز پشت نیمکت‌ها بی‌تابی می‌کنند و خلاصی از کلاس را می‌خواهند. روش تدریس به شیوه متکلم وحده، کهنه‌ترین روشی است که می‌شود برای تدریس تاریخ به کار برد که البته همچنان تدریس به این شیوه، رایج‌ترین روش برای آموزش درس تاریخ است.

محمد مومنی از دبیران تاریخ، شیوه تک‌گویی معلم را در نمرات ضعیف تاریخ دانش‌آموزان موثر می‌داند، محمد الهی نیز معتقد است اگر قرار است درس تاریخ در مدارس علاقه‌مند پیدا کند و از وضع فعلی خارج شود، باید شیوه‌های تدریس تغییر یابد، مثلاً از فیلم و اسلاید برای توضیح اتفاقات تاریخی استفاده شود و بازدید از موزه‌ها و اماکن تاریخی در دستور کار قرار گیرد یا اگر چنین امکانی وجود ندارد، میز و نیکمته‌های کلاس دایره‌وار چیده شود و دانش‌آموزان در گروه‌های چند نفره درباره موضوعات مختلف باهم بحث کنند.

البته با توجه به این‌که بی‌انگیزگی برای آموختن مطالب تاریخی مهم‌ترین علت افت دانش‌آموزان در این درس است، باید کاری کرد تا انگیزها بالا برود، مثلاً از شیوه پرسش و پاسخ گروهی استفاده کرد، از دانش‌آموزان خواست تا دست‌ساخته‌های تاریخی درست کنند یا معلم با خواندن مطالب جذاب تاریخی، میل آنها برای آموختن را افزایش دهد.

اما اجرای این برنامه‌ها با این کلاس‌های متراکم، وقت کم و کتاب‌های حجیم، کمتر مقدور است، بویژه آن‌که به گفته محمد الهی، به‌کارگیری معلمان غیرمتخصص برای تدریس این رشته و کمبود کلاس‌های ضمن خدمت که معلمان تاریخ را به روز کند، از موانعی است که نباید ساده از کنارش گذشت.

مشکل سوم: امتحانات

یا آسان آسان، یا سخت سخت؛ این تعبیری است که بسیاری از معلمان و کارشناسان آموزشی از شیوه طرح سوالات امتحانی درس تاریخ دارند. بخش سخت سوالات به امتحانات نهایی برمی‌گردد که به گفته مومنی، در طراحی آن سلیقه‌ای عمل می‌شود و بی‌آن‌که سوالات، برآیندی از شیوه تدریس و شرایط آموزش تاریخ در کلاس باشد، آنقدر پیچیده است که دانش‌آموزان به مشکل می‌خورند.

پس به اعتقاد او بخشی از این موضوع که میانگین نمرات درس تاریخ پایین است، از سوالات غیراستاندارد امتحانات آب می‌خورد، گرچه محمد الهی بجز امتحانات نهایی، برخی امتحان‌های داخلی را بسیار ساده می‌داند که با وجود این سادگی بازهم اطلاعات برخی دانش‌آموزان کفاف کسب نمره قبولی در آن را نمی‌دهد.

طعم شیرین هویت ملی

تاریخ چیزی نیست جز سرنوشت نیاکان ما، شناسنامه سرزمین‌مان و شرح حوادثی که بر ملت ما رفته است. پس خواندن و دانستن آن نمی‌تواند ناخوشایند باشد، چون این‌که ما کجا بوده‌ایم، چه کرده‌ایم و چه بر ما گذشته که این شده‌ایم، مباحثی شیرین و دوست‌داشتنی است.

اما این‌که چرا تاریخ کمتر به دل دانش‌آموزان می‌نشیند به همان کلاس‌های خسته‌کننده، کتاب‌های کسالت‌آور، مباحث تکراری و شیوه خشک و دوست‌نداشتنی بیان اتفاقات تاریخی برمی‌گردد.

اگر در مدارس به تاریخ به چشم عامل هویت بخش به ملت نگاه می‌شد، اگر به این فکر می‌شد که ذکر اتفاقات غرورآفرین گذشته سبب تقویت حس خودباوری در دانش‌آموزان می‌شود، اگر از این زاویه به موضوع نگاه می‌شد که تاریخ چیزی نیست، جز تکرار وقایع در زمان‌های مختلف و آن‌گاه میان اتفاقات گذشته و حال پیوندی ملموس برقرار می‌شد، شاید درس تاریخ جای بهتری در قلب نسل نوجوان و جوان داشت.

پس می‌شود گفت با وجود همه کمبودهای سخت‌افزاری در مدارس می‌شود با تقویت حس میهن دوستی در معلمان، از آنها خواست این حس را به دانش‌آموزان نیز منتقل کنند و با یادآوری این نکته که تاریخ هر ملت، هویت اوست مهاجرت این درس را کم کنند، مثل همه معلمان که تاکنون توانسته‌اند اندکی از محتوای خشک کتاب‌ها فاصله بگیرند و تاریخ را با زبانی گیراتر بیان کنند.

مریم خباز / گروه جامعه